

NAMAZDA ELLERİN KONUMU

<"xml encoding="UTF-8?">

Namazı Neden Ellerimiz Açık Olarak Kılmalıyız?

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Soru: Muhterem kardeşim, aşağıdaki soruma yanıt getirmenizi rica ediyorum: Caferiler olarak namazı elleriniz açık kılıyorsunuz; bunun sebebi nedir? Delilleriyle açıklarsanız memnun olurum..

Cevap: Caferilerin namazda ellerini açarak namaz kılmaları bu konuda Ehl-i Beyt kanalıyla nakledilen hadislerden dayanmaktadır. Zira bu hadislerde namazda ellerin bağlanmasının sakıncalı olduğu açık bir şekilde vurgulanmıştır. Biz bunlardan sadece bir kaçını aktarmakla yetineceğiz:

1- Muhammed b. Müslim, İmam Muhammed Bâkır (a.s) veya İmam Cafer-i Sadık'a (a.s) şöyle sordu: "Kişi namazda sağ elini sol elinin üzerine koyabilir mi?" Cevabında İmâm (a.s) "Hayır, bunu yapmamalıdır" buyurdu. (Vesâil-üş Şia, C.4, Namazı Bozan Sebepler, Bab: 15, Hadis: 1)

2- Zürâre İmâm Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle nakletmektedir: "Namazını şevk ve huzur içinde kıl ve ellerini bağlama; zira bu fiil tarzını Mecusiler (büyüklerine karşı) yapmaktadırlar." (Aynı kaynak, Hadis: 2)

3- Şeyh Sadûk kendi senediyle Hz. Emir-ül Mu'minin Ali'den (a.s) şöyle nakletmektedir: "Müslüman bir kimse namazında Allah'ın huzurunda durduğu bir sırada ellerini bağlayarak küfür ehli olan Mecusilere benzememelidir." (Aynı kaynak, Hadis: 7)

Zaten Ehl-i Sünnet'in de dört mezhebinden hiç birisi el bağlamanın farz olduğuna, hatta vacip olduğuna fetva vermemiştir. Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde sünnet olduğu söylenirken, İmam Mâlik'e bu konuda üç fetvâ isnad edilmiştir:

- a) Meşhur fetvası olan ellerin namazda açılması ve bağlanmaması gerektiği
- b) Ellerin göğüs ile göbek arasında bağlanması
- c) Mükellefin, bağlama veya açma hususunda serbest olduğu.

(Bu konuda Ehl-i Sünnet'in şu kaynaklarına baş vurulabilir:

(El-Mecmu', C.3, S.311, El-Lübâb, C.1, S.71, El-Muğnî, C.1, S.473, El-Hidâye, C.1, S.47, Şerh-u Feth-il Kadir, C.1, S.201, Neyl-ül Evtar, C.2, S.203, Şerh-ul Hidaye, C.1, S.102, El-Mebhut, C.1, S.23-42)

Gördüğünüz gibi hiç bir imamları bunun farz olduğuna fetva vermemiştir. Ama maalesef insanlarımızın çoğu bunları bilmediği için birisinin eli açık namaz kıldığını görünce, hemen "Bu da nasıl namaz kılmaktır? diye itiraz ediyorlar.

Hatta burada şunu söyleyebiliriz ki elleri açmak her halükarda ihtiyata daha uygundur. Zira elleri açarak namaz kılmak bütün imamların fetvasına göre yeterlidir ve insan vazifesini eda etmiş olur.

En fazlası bir sünneti kaçırmış olur; bu da ona bir sorumluluk getirmez. Ancak elleri bağlamada bu ihtiyat söz konusu değil; zira Ehl-i Beyt İmamlarının hepsi istisnasız ve İmam Malik en meşhur fetvasında bunun caiz olmadığını söylemektedirler.

Şimdi bu görüş doğru olduğu takdirde, insanın tedbir alabileceği mümkün olduğu halde, caiz olmayan bir şeyi yaptığı ortaya çıkmış olur...

Yeri gelmişken Ehl-i Sünnet'in, bu amelin (el bağlamanın) sünnet olduğuna delil olarak gösterdikleri bazı rivayetleri de kısaca ele almamız uygun olur. Onların bu konuda ileri sürdüğü rivayetlerin en önemlilerinin üzerinde durmağa çalışacağız:

- 1- Sehl b. Sa'd'ın Rivâyeti: Buhârî Ebu Hâzim'den, o da Sehl b. Sa'd'dan şöyle nakletmiştir; dedi ki: "İnsanlara, sağ ellerini sol dirseklerinin üzerine koymaları emrediliyordu." Ebu Hâzim "Bana göre ravî bunu Resulullah'a isnad etmek istemiştir" diye de kendi görüşünü rivayetin altına eklemiştir.

Buharî'nin hocası İsmail b. Ebi Üveys ise Sehl b. Sa'd'a isnad etmeden "Bu emir Resulullah'a isnad ediliyor" tespitinde bulunmuştur." (Feth-ül Bârî Fî Şerh-i Sahih-il Buhârî (İbn-i Hacer), C.2, S.224, Es-Sünen-ül Kübrâ (Beyhakî), C.2, S.28)

Bize göre bu rivayete dayanarak Resulullah'ın böyle bir emirde bulunduğunu iddia etmek doğru değildir. Zira eğer gerçekten Allah'ın Resulü böyle bir şeyi emretseydi, o zaman "İnsanlara böyle emrediliyordu" demenin bir anlamı yoktur. "Resulullah böyle emrediyordu" denmesi gerekirdi.

Bu da bu işin Resulullah'tan sonra emir sahibi ve halife olan kimselerden kaynaklandığını gösteriyor. Evet onlar güya böyle bir şeyin namazda daha çok huşuya vesile olduğu içtihadında bulunarak insanlara namazda böyle yapmalarını emrediyorlardı. İbn-i Hacer'in de bu konuda yaptığı açıklama bunu gösteriyor.

O diyor ki: "Namazda böyle bir şekle bürünmenin (el bağlamanın) hikmeti, bunun zelil bir sâile yakışan bir durum olduğudur. Ayrıca bu, insanın boş şeylerle (saçı sakalıyla oynaması gibi) meşgul olmasına engel olur ve huşuya daha yakın bir durumdur. Buharî de bunu düşündüğü için ardından hemen "Huşu Bâbı" diye bir bâb açmıştır.

Rivayetin altında İsmail'den nakledilen söz de bizce bu işin Resulullah tarafından değil ondan sonraki emir sahiplerinden kaynaklandığının karinesidir. Zira o diyor ki "Bu iş Resulullah'a isnad ediliyor." Demek ki Sünnetten olduğu kesin değildir. Sadece bir isnad söz konusudur; isnad edenin de kim olduğu belli değildir.

İsmail'in bu açıklaması dikkate alınırsa Sehl b. Sa'd'ın bu rivayetin merfu' (senedi kopuk) bir durumda olduğu görülür. Böyle bir rivayet de hiçbir zaman başlı başına bir hüccet ve delil sayılmaz. İbn-i Hacer'in açıklaması da bu yöndedir;

O diyor ki: "Hadis ehlinin ıstılahında bir râvînin "Şöyle isnad ediliyor" demesi o hadisi merfu' (senedi kopuk) olarak Resulullah'tan naklettiğini gösterir." (Feth-ül Bârî Fî Şerh-i Sahih-il Buhârî (İbn-i Hacer), C.2, S.224, 1. dipnot)

İsmail'den önceki Ebu Hâzim'in dipnotuna gelince, gerçi o "Bana göre, Sehl bunu Resulullah'a isnad ediyor" diyerek hadisi merfu' olmaktan çıkarmağa çalışıyorsa da bizce bu yeterli değildir. Zira "Bana göre.." demesi onun da elinde delil olmadığı için bu konuda kesin konuşmadığını ve

başkasından duyduğunu göstermektedir.

2-Vâil b.Hacer'in Rivâyeti:Bu rivayet ise birkaç türlü nakledilmiştir:

a)- Müslim Vâil b. Hacer'den şöyle rivayet etmiştir: "Resulullah'ı gördüm ki namaza girdiğinde, ellerini kaldırarak tekbir getirdi, sonra elbisesini üzerine sardı ve sağ elini sol elinin üzerine koydu; rukûa gitmek istediğinde ise elini elbisesinden çıkardı ve yukarı kaldırarak tekbir getirip öyle rükûa gitti..." (Sahih-i Müslim, C.1, S.382, Namaz Kitabı, Bâb:5)

Evvela bu hadisin senedi zayıftır; zira senedinde "Hemmam" isimli râvî var. Ricâl âlimlerinden İbn-i Ammâr, onun hakkında "O itina edilmeyen bir râvîdir " demiştir. Yine Amr b. Şeybe, Affân'dan şöyle nakleder: "Yahyâ b. Said Hemmâm'ın naklettiği hadislerin çoğuna itiraz ediyordu." (Hüdes-Sârî, C.1, S.449)

Saniyen, bu hadise delil olarak istinad etmek, bir fiile istinad etmektir. Bu ise ancak yapılan fiilin gerekçesi belli olursa doğru olur. Burada ise Allah Resulü'nün neden böyle yaptığı belli değil. Zira hadisin zahirinden anlaşılan şu ki Allah Resulü, elbisesinin etrafını toplayarak onunla göğsünü kapatıp sağ elini sol elinin üzerine koydu.

Şimdi bunu bir sünnet olarak mı yaptı; yoksa böylece elbisesinin açılmamasını, bu vesileyle de soğuktan korunmasını sağlamak için mi yaptı? Bizce ikincisinin ihtimali daha büyüktür.

En azından bu iki ihtimalin ikisi de söz konusudur. Onun için fiilin kesin nedeni belli olmadığı müddetçe bu rivayet delil olarak gösterilemez. Aksi takdirde namazda elbisenin vücuda sarılmasını da bir sünnet olarak görmemiz gerekir; çünkü râvînin dediğine göre Resulullah namazda bunu da yapmıştır; oysa kimse böyle bir şeyi iddia etmemiştir.

Kaldı ki Resulullah, Muhâcir ve Ensârdan oluşan Medine'deki Müslümanlara, on yılı aşkın bir zaman zarfında sürekli namaz kıldırarak ve bütün filleri onun gözünün önünde cereyan etmiştir.

Eğer böyle bir şey Resulullah'tan görülmüş olsaydı, bu, yaygın, hatta mütevâtir bir şekilde ashap vasıtasıyla çeşitli kanallardan nakledilir ve sadece Vâil b. Hacer'le sınırlı kalmazdı; hem de böylesine müphem bir şekilde!!

Aynı konuda Vail'den birkaç rivayet daha nakledilmiştir ki sırasıyla onların da üzerinde durmağa çalışalım:

Beyhakî kendi senediyle Musa b. Ümeyr'den, o da Alkame b. Vâil'den, o da babası Vâil'den şöyle nakletmiştir: "Resulullah namaza durduğunda sol elini sağ eliyle tutardı." Râvî diyor: "Ben Alkame'nin de aynı şeyi yaptığını gördüm." (Sünen-i Beyhakî, C.2, S.28)

Evvela, bu rivayetin de senedi zayıftır. Zira senedinde Abdullah b. Cafer b. Necih vardır ki İbn-i Muin onun hakkında: "Bir şey değil" demiştir. Nesâî ise onun hakkında: "O terkedilmiş birisidir" tespitinde bulunmuştur. Veki'e onun hadisi getirildiğinde sözü keser (dinlemezdi). Evet onun zayıflığında ittifak edilmiştir." (Delail-üs Sıdk, C.1, S.87)

Saniyen, Vâil'in birinci rivayeti hakkında dediğimiz burası için de geçerlidir. Yani burada da bir fiile istinad söz konusudur ve nedeni belli değildir.

Sonra Resulullah'ın sürekli bu işi yaptığı vaki olsaydı, meşhur olur ve bunlar hep gözleri önünde cereyan eden onca sahabiden muhtelif kanallardan nakledilirdi; ama öyle olmadığı ortadadır.

Hatta râvînin "Ben Alkame'nin de öyle yaptığını gördüm" demesi, onun da böyle bir şeyden haberi olmadığını ve ilk defa Alkame'de böyle bir şeye rastladığını gösteriyor.

Beyhakî başka bir senetle de bu rivayeti Vâil b. Hacer'den nakletmiştir ki değindiğimiz sorunlar aynen orası için de geçerlidir. Üstelik onun da senedi zayıftır.

Çünkü senedinde Abdullah b. Recâ'nın ismi geçmekte. Amr b. Aliyy-il Fellâs onun hakkında şöyle demiştir: "Çok karıştırır ve hata yapardı. Nakilleri hüccet ve delil sayılmaz." (Hüdes-Sârî, C.1, S.437)

3- Abdullah b. Mes'ud: Beyhakî Abdullah'tan şöyle nakletmiştir: "Ben namaz kılıyordum ve sol elimi sağ elimin üzerine koymuştum. Bunu gören Resulullah (s.a.a), benim sağ elimi sol elimin üzerine koydu." (Sünen-i Beyhakî, C.2, S.28)

Bu rivayetle ilgili olarak iki hususu belirtmekle yetineceğiz.. Evvela bu rivayetin senedi de zayıftır. Zira senedinde Heşîm b. Beşir vardır ki uydurmacılıkla meşhurdur. (Hüdes-Sârî, C.1,

Saniyen ilk iman edenlerden sayılan Abdullah b. Mes'ud gibi alim sahabi, nasıl olmuştu da o güne kadar henüz namazın sünnetlerinden bihaber kalmıştı?!

Yani o güne kadar bir kere olsun Allah Resulü'nün nasıl namaz kıldığını görmemiş miydi ki böyle basit bir hataya düşmüş olsun? Sizin akıl mantığınız böyle bir şeye ihtimal verebiliyor mu?!

Bu konuda Sünnî kaynaklarda bir iki rivayet daha mevcuttur ki hem sened hem de muhteva açısından bunlardan daha zayıf bir durumda oldukları için, onları ele almaya lüzum kalmadığını düşünerek bu kadarıyla yetiniyoruz.

Konuyla ilgili hatırlatılmasında fayda mülahaza ettiğimiz bir husus da şudur ki, ister Ehl-i Sünnet, isterse Ehl-i Beyt kaynaklarında bir çok hadisler nakledilmiştir ki onlarda Allah Resulü'nün nasıl namaz kıldığı sahabe tarafından izah edilmektedir.

Gerçi bunların arasında bir takım farklılıklar mevcuttur; ancak hepsinin ortak bir noktası Allah Resulü'nün namazda elleri bağladığına dair her hangi bir açıklamanın onların hiç birisinde yer almayışıdır. Bunu da bizce böyle bir şeyin esasen söz konusu olmadığına bir karine olarak zikredebiliriz.

Bir diğer husus da şudur ki Ehl-i Sünnet kaynaklarında namazda ellerini açan bir çok tabînin de ismi geçmektedir ki, İbn-i Zübeyr, İbn-i Sirin, İbn-i Müseyyib ve Said b. Cübeyr bunlardan bir kaçıdır. (El-Müsannaf, C.1, S.428)

Son bir hususu da aktarıp bu konuyu noktalamak istiyoruz. Yukarıda aktardığımız hususlara dayanarak diyoruz ki bizce el bağlama olayı, ya esasen asılsızdır; yada bazı Ehl-i Sünnet alimlerinin de değindiği gibi bu bir sünnet değil, namazda uzun zaman ayakta duranların istirahat etmesi için böyle yapmaya verilen bir ruhsattır.

Mesela İmam Evzâî bu konuda mükellefin bağlama veya açma hususunda serbest olduğunu söyledikten sonra şöyle demiştir: "Elleri birbirinin üzerine koymalarına izin verilmeleri, onlara bir şefkat ve merhametten dolayı idi.

Zira onlar uzun uzun ayakta ibadete duruyorlardı; öyle ki kan parmaklarının ucuna iniyordu. Bu yüzden rahatlamak için kendilerine "Ellerinizi birbirinin üzerine dayarsanız bir sakıncası yoktur" denilmiştir." (El-Mebsût, C.1, S.23-42)

Şimdi bütün bu açıklamaların ardından Suriyeli bir Sünni aliminin bu konudaki bir görüşünü aktarıp kararı sizin kendi akıl vicdanınıza bırakacağım.

Doktor Ali Sâlûs bu konuda her iki tarafın fakihlerinin görüşlerini açıkladıktan sonra, devamen şöyle diyor: "Namazda ellerin bağlanması haram ve batıl edici veya sadece haram olduğunu söyleyenler, mezhebî bir taassup taşıyan ve Müslümanlar arasında ayrılık ve tefrikayı isteyen kimselerdir..." (İmamiye Şia'sının fıkhi ve dört mezheple farklı yönleri, S.183)

Şimdi doktora ünvanı taşıyan bu zata sormak lazım: Siz neye dayanarak böyle ağır bir ithamda bulunabiliyorsunuz?!

Acaba ellerindeki delillere dayanarak bu konuda böyle bir görüşe varan kimseler hakkında siz ne hakla böyle bir yargıda bulunabiliyorsunuz?

Bu konuda hiçbir sağlam delile dayanmadığınız halde her kes sizin gibi düşünmeğe ve onca muhalif delili (özellikle Ehl-i Beyt gibi tertemiz bir kaynaktan gelen delilleri) görmezden gelmeğe mecbur mudur?

Bunu en azından içtihadî bir durum olarak değerlendiremez miydiniz? Yoksa İslam, içtihad hakkını sadece size ve alimlerinize mi tanımıştır?!

Siz, bu konuda takriben İmâmiyye ile aynı düşünen İmam Mâlik için de aynı şeyi söyleyebilir misiniz?

Kaldı ki Ehl-i Sünnet'in bizzat kendi fakihleri benzer bir çok konuda, bazen birbiriyle taban tabana zıt fetvalar vermişlerdir. Şimdi biz onları mütaassıp ve tefrikacı olarak mı değerlendirelim?

Sonra, bu mantık doğru olursa, burada mezhebi taassup ve tefrikacılıkla suçlanması gereken birisi varsa o da hiçbir sağlam delil olmadığı ve ennihaye bir sünnet söz konusu olduğu halde,

namazda ellerin bağlanmasında ısrarcı davranan ve buna karşı olanları, söz konusu ağır ithamlarla damgalayan kimsedir, başkası değil!

Rabbim, doğruları olduğu gibi öğrenip onlara ittiba etme cesaret ve samimiyetini hepimize nasip buyursun. Amin!

eKitap: www.islamkutuphanesi.com